
ARFA DAVIDOVA ANTUNA VRANIĆA

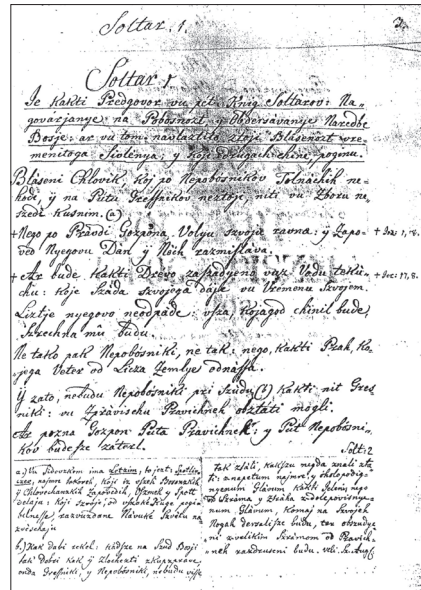
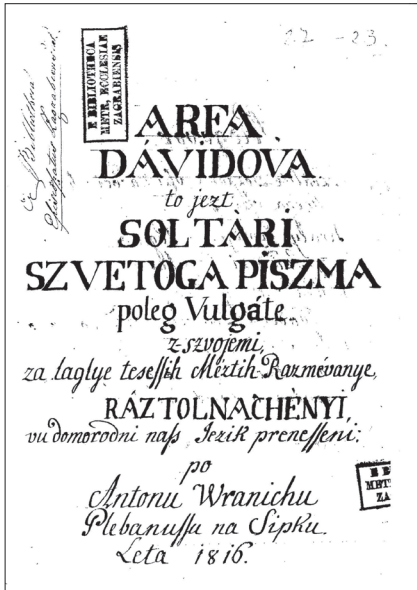
Boris Beck - Danijel Berković, Zagreb

Antun (Anton) Vranić rodio se u Karlovcu oko 1764. godine, a bio je župnik u Čučerju, Stupniku i Draganiću te doarhiđakon karlovačkog kotara. S njemačkog je preveo i prilagodio djelo njemačkog pisca i pedagoga Joachima Heinricha Campea (oko 1746.-1818.) *Robinson der Jüngere*, koje je pod naslovom *Mlajši Robinzon: Ili ti jedna kruto povoljna i hasnovita pripovest za decu* objavljena u Zagrebu 1796. Kao autor prvog romanesknog književnog djela za djecu na hrvatskom Vranić je dobio zasluženno mjesto u povijesti književnosti, a studije su o njemu pisali Tihomir Engler, Alojz Jembrih, Berislav Majhut, Joža Skok i drugi proučavatelji hrvatske kajkavske i dječje književnosti.

Vranić je, međutim, i biblijski prevoditelj. Početkom 19. stoljeća zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac (1752.-1827.) predložio je da se *Biblija* prevedu na kajkavski književni jezik te je u tu svrhu okupio svećenike svoje biskupije. Osim Vranića taj su krug sačinjavali Tomaš Mikloušić (1767.-1833.), Ivan Birling (1775.-1852.), Ivan Rupert Gusić (oko 1776.-1821.), Stjepan Korolija (1760.-1826.), Ivan Nepomuk Labaš (1785.-1849.) i Ignac Kristijanović (1796.-1884.). Najmlađi i najdugovječniji od njih, Kristijanović, bio je i najplodniji jer je osim *Evandjelja*, *Djela apostolskih* i deset poslanica preveo i desetak knjiga Starog zavjeta, uključujući i *Psaltir*, dok je Labaš preveo *Knjigu o Jobu*, Birling *Poslanicu Filipljanima*, a Gusić kajkavski *Evandelistar* te *Djela apostolska*, dvije poslanice i *Otkrivenje*. Nažalost, što je od tih djela i tiskano, tiskano je davno, a mnoga su ostala u rukopisu ili su čak zagubljena te su teško ili nikako dostupna.

Vranić je u sklopu tog poduhvata preveo *Knjigu psalama* pod naslovom *Arfa Davidova*. Hrvatska psaltirska baština sadrži brojne tekstove koji su vrlo visoke umjetničke vrijednosti te one široke kulturološke važnosti, a neki su, poput Vranićeva prijevoda, nedovoljno ili čak potpuno nepoznati javnosti, kako općoj, tako i stručnoj. Psalmi su izraz javnog bogoštovlja i unutarnje pobožnosti, iskaz

hvale i patnje, svjedočanstva života i smrti, egzistencijalni krik i smirenje duše. Već treći milenij bezbrojni čitatelji u njima nalaze odjeke svojih vlastitih lutanja i traženja, zbog čega su psalmi postali važan dio vjerske i kulturne baštine čovječanstva. Psalmi su u hrvatski narod došli već u vrijeme Ćirila i Metoda, odnosno njihovih učenika, a otada su potvrđivali svoju prisutnost u nizu novih prijevoda. Postali su neizostavan dio molitve u crkvama i umjetničkih djela te su utjecali na rad mnogih pjesnika, od Marka Marulića i Ivana Gundulića, preko Janka Polića Kamova i Miroslava Krležu, do Dražena Katunarica i Čede Antolića danas. Uglazbljeni psalmi pjevaju se svakodnevno u svim hrvatskim crkvama, a također je u današnje doba i snažno oživio interes za biblijske tekstove.

Faksimil Vranićeva prijevoda 1. Psalm (,,Soltar 1.“). Preslika uz dopuštenje Metropolitanske knjižnice Zagrebačke nadbiskupije MP 86.

Što se Vranićeva prijevoda tiče, sačuvan je u jednom primjerku u Metropolitanskoj knjižnici Zagrebačke nadbiskupije. Ondje ga je nedugo nakon Vranićeve smrti vidio češki i slovački slavist Pavel Josef Šafařík, radeći na svojoj povijesti južnoslavenskih književnosti, te zabilježio da je šteta što taj rukopis nije objavljen – a ta se nepravda ispravlja u ovom izdanju, prvom objavljivanju Vranićeva prijevoda *Psaltira*. Gdje je i kada nastao rukopis, ne znamo, a ne znamo ni čije su ga ruke – jer ih je više – ispisale. Prijevod je datiran u 1816. godinu, s naznakom da je prevoditelj Anton Vranić, *plebanuš* (župnik) u Šipku, selu koje se danas naziva

Draganić. *Arfa Davidova* prevedena je s *Vulgate*, s latinskog, kako je tada bilo uobičajeno, i ima velike sličnosti s biblijskim prijevodom Matije Petra Katančića koji je nastao u približno isto vrijeme. Najveća je razlika, dakako, Vranićev jezik koji je kajkavski, ikavsko-ekavski, s ponešto štokavskog utjecaja. Druga je velika razlika u tome što je Vranić, iako mjestimice prevodi doslovno poput Katančića, mnogo slobodniji te je njegov jezik živopisan, sugestivan i dinamičan. Vranić je *Arfu Davidovu* opremio i nizom podnožnih bilješki u kojima se očituje njegova erudicija i poznavanje jezika, ne samo klasičnih nego i hebrejskog. Budući da ovih deset Vranićevih psalama nije kritičko izdanje, one su izostavljene: naime, prvenstvena je želja priređivača* da se istakne ljepota i sugestivnost Vranićeva jezika, kako u stihovima, tako i u baroknim uvodima u njih.

Zbog vrhunske književne vrijednosti Vranićeva prijevoda priređivači nisu nimalo zadirali ni u leksik ni u sintaksu prijevoda, zbog čega će čitatelj uočiti da se nekad iste riječi pišu različito te da se za isti pojam katkad koriste različite riječi. Vranićev slovoпись i pravopis današnjem je čitatelju gotovo posve neprohodan, zbog čega je ovdje prilagođen aktualnim standardima, ali tako da se zadrži izvorni duh jezične prošlosti. Također, u *Vulgati* organizacija stihova i strofa uopće nije postojala jer su se redci jednostavno nizali – nju su načinili priređivači, i to uz pomoć suvremene interpunkcije. Ovdje je pridodan i *Glosar* i niz bilješki koje tumače određena biblijska imena i pojmove.

Vranić je nakon *Psalama* preveo još jednu biblijsku knjigu, *Tužaljke (Pláč ili ti narekuvanja Jeremije proroka)*. Taj je, pak, rukopis datiran u 1820. godinu – a te je iste godine 13. kolovoza u Draganiću umro Antun Vranić. Njegovi biblijski prijevodi, kao i onodobni prijevodi drugih kajkavskih književnika, nastali su u nepovoljnom vremenu za kajkavski. Ubrzo nakon Vranićeve smrti odlučeno je da će hrvatski standard biti štokavski te su se svi njegovi napori odjednom našli na slijepom kolosijeku. A koliko je bio skroman i radišan, najbolje govore njegove vlastite riječi: „Poleg mogućnosti moje i dopušćenja pervejih dužnostih, tersil sem se zahvalen domovine sin iskazati, njoj vure gdagdašnje dugočasnosti alduvati i osebnomu, koje tuliko krat vzeti bil bi si mogel, rasvetlenju prepostaviti.“ Dvije stotine godina kasnije njegova domovina konačno dobiva plod njegova rada.

Time odajemo priznanje poslaniku koji nije žalio truda i vremena da svojim suvremenicima prenese ljepotu i važnost antologijskoga biblijskog teksta. A kako su Vranićevi napori sada približeni današnjim i budućim čitateljima, nadamo se da će mnogi od njih postati ne samo čitatelji nego i molitelji i slavitelji Biblije i na svom izvornom kajkavskom jeziku.

* Knjiga *PSALMI : Prijevod Antun Vranić 1816. Prvotisak* objavljena je 2017.; izdavač: Biblijski institut Zagreb, Hrvatsko biblijsko društvo, Biblioteka Biblica Croatica; priređivač: Boris Beck, gl. urednik: Danijel Berković